

Varhaiskasvatuksen lääkehoitosuunnitelma

Sisältö

1.	Johdanto	3
2.	Lääkehoidon lähtökohta ja lääkehoidosta sopiminen.....	3
1.1	Lapsikohtainen lääkehoitosuunnitelma.....	4
3.	VASTUUT JA TYÖNJAKO	4
2.1	Lääkehoidon toteuttajat varhaiskasvatuksessa ja lääkehoitolupa.....	6
4.	Toteutettava lääkehoito	7
5.	Lääkkeiden säilytys.....	8
6.	Lääkehoidon virhetilanteiden kirjaaminen ja arviointi	8
7.	DOKUMENTOINTI JA TIEDONKULKU	9

1. Johdanto

Lääkehoitosuunnitelman perustana on ollut Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmän laatima Turvallinen lääkehoito-opas (STM 2005:32) ja Kuntainfo 5/2012, Pitkäaikaissairaiden lasten lääkehoidon turvallinen toteuttaminen lasten päivähoitossa, joka täydentää aikaisemmin laadittua STM:n opasta. Lähteenä on käytetty myös 2008 toimitettua Päivähoidon turvallisuussuunnitteluopasta (STM ja Stakes Oppaita 71).

Tämän ohjeistuksen tarkoituksena on selventää lääkehoidon vastuuta ja työnjakoa varhaiskasvatuspalveluissa. Lisäksi luodaan yhtenäiset toimintatavat, joiden avulla lapselle saadaan mahdollisimman turvallinen ja sujuva päivähoito hänen terveysongelmistaan huolimatta.

Pääsääntöisesti lapsille ei anneta hoitopäivän aikana päivähoitossa muita kuin välttämättömiä lääkkeitä.

Eri tahojen yhteistyö on tärkeää, jotta lapsi ja perhe voivat kokea olonsa turvallisiksi päivähoitossa ja luottaa päivähoiton asiantuntemukseen. Tätä yhteistyötä tukevat yhteisesti laaditut lasten varhaiskasvatussuunnitelmat, riittävä resursointi sekä terveydenhuollon ammattihenkilön (lähihoitaja) vastuullinen toiminta päivähoitossa.

Varhaiskasvatuksen lääkehoitosuunnitelmaa noudatetaan kunnallisissa ja yksityisissä päiväkodeissa ja perhepäivähoitossa. Varhaiskasvatusyksiköissä sitä täydennetään ko. yksikköä koskevilla ajankohtaisilla tiedoilla (mm. lääkevastaava, lääkkeiden säilytys, ajan tasalla olevat tiedot terv.huollon pätevyyden omaavista henkilöistä). Suunnitelma liitetään osaksi yksikön turvallisuussuunnitelmaa.

Varhaiskasvatuksen lääkehoitosuunnitelman pohjalta kukin toimintayksikkö suunnittelee lääkehoidon kannalta tarpeelliset toimenpiteet yksittäisen lapsen tarpeen mukaan.

2. Lääkehoidon lähtökohta ja lääkehoidosta sopiminen

Kokonaisvastuu lapsen sairauden hoidosta ja lääkkeiden annosta on aina vanhemmilla. Lapsen lääkehoidosta vastaa lasta hoitava lääkäri ja lapsen lääkehoito toteutetaan ensisijaisesti kotona. Muita kuin välttämättömiä lääkärin määräämiä lääkkeitä ei lapselle anneta hoitopäivän aikana. Tilapäisissä lääkityksissä huoltajia on hyvä muistuttaa, että he lapsen kanssa lääkärissä asioidessaan pyytävät pitkävaikutteisia lääkkeitä, jotta lääkkeen antaminen voidaan hoitaa huoltajien toimesta hoitopäivän ulkopuolella.

Jos päivähoiton aikana kuitenkin joudutaan antamaan lääkettä, on henkilöstön tärkeä tietää, miksi lääkettä annetaan, mitä lääkettä, kuinka paljon, miten ja mitä antoreittiä käyttäen. Lääkkeet tulee toimittaa

annostusohjeineen alkuperäispakkauksessa. Päivähoidon henkilöstö annostelee lapselle lääkkeen.

1.2 Lapsikohtainen lääkehoitosuunnitelma

Mikäli lapsella on jatkuva lääkärin määräämä lääkitys, lääkkeen antamisesta sovitaan tarkemmin lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan liitettävässä lapsikohtaisessa lääkehoitosuunnitelmassa (liite 1). Suunnitelma tehdään ennen lääkehoidon aloittamista yhteistyössä lapsen huoltajien, lapsen ryhmän henkilöstön ja lasta hoitavan terveydenhuollon henkilöstön kanssa.

Lääkesuunnitelmassa sovitaan kenen vastuulla lääkityksen toteuttaminen on ja miten/milloin perehdyttäminen toteutetaan. Varaudutaan siihen, että myös lääkkeenantajan poissaoloaikoina lääkkeen antaa siihen perehdytyksen saanut työntekijä. Huolehditaan siitä, että tarvittaessa jokainen yksikön aikuinen osaa hätätilanteessa antaa ensiapua.

Lapsen lääkehoidon suunnitelma laaditaan seuraavissa tilanteissa:

- lapsen tiedetään tarvitsevan välitöntä lääkehoitoa tietyissä tilanteissa (esim. anafylaktisen shokin vaara, kouristukset)
- lapsella on pitkäaikaissairaus, johon hän tarvitsee ulkopuolisen antamaa lääkehoitoa päivähoidon aikana
- lapsella on sairaus, jonka lääkehoidon vaikutuksia on seurattava päivän aikana

Lääkehoitosuunnitelmaa ei tarvita lääkekuureihin. Lääkärin määräys ja sopimus vanhempien kanssa riittää.

3. VASTUUT JA TYÖNJAKO

Varhaiskasvatusjohtaja

- vastaa varhaiskasvatuksen lääkehoitosuunnitelman laatimisesta ja käyttöön otosta
- ottaa vastaan ja käsittelee yksiköiden lääkehoidon virheilmoitukset

Varhaiskasvatuksen alue-esimies

- vastaa oman lääkehoitosuunnitelman juurruttamisesta omien yksikköjensä toimintaan.
- hyväksyy ja allekirjoittaa lapsikohtaiset lääkesuunnitelmat.
- ohjaa ja valvoo lapsen lääkehoitosuunnitelman toteutumista.
- vastaa yhdessä huoltajien kanssa lapsen lääkehoidon tietojen siirrosta uuteen päivähoitopaikkaan, varahoitopaikkaan tai muuhun lääkehoitoa toteuttavaan yksikköön.
- vastaa salassa pidettävien asiakirjojen/tietojen säilyttämisestä annettujen säännösten mukaisesti.

- vastaa siitä että koko yksikön henkilökunnalla on tiedossa elvytyslääkkeitä tarvitseva lapsi, missä elvytyslääkkeitä säilytetään ja lääkkeiden annosteluohjeet
- käsittelee virheilmoituksen pohjalta virheellisesti annetun lääkkeen antamistilanteen yhdessä henkilökuntansa kanssa.
- huolehtii oman yksikkönsä lääkehoitoon koulutettujen lähihoitajien osaamisen ylläpitämisestä viiden vuoden välein annettavalla koulutuksella ja tentillä.
- huolehtii siitä, että yksikössä on asianmukaiset ja turvalliset säilytystilat lasten lääkkeille.
- nimeää yksikön lääkehoitovastaavan / lääkehoitosuunnitelmaopastajan.

Lääkehoitoa toteuttava kasvatushenkilöstö

- laatii lapsen lääkehoitosuunnitelman yhdessä lapsen huoltajien, lapsen hoidosta vastaavan lääkärin (tai muun terveydenhuollon henkilökunnan) kanssa.
- toteuttaa lapsen lääkkeen antamisen saatuaan tarpeenmukaisen perehdytyksen ja mahdollisen lisäkoulutuksen (ja lääkeluvan).
- varmistaa, että lääkkeen annostelu on ennalta sovitun mukainen.
- kirjaa päivittäin antamansa lääkkeet lääkkeenseurantalomakkeelle (milloin, kenelle, mitä lääkettä, kuinka paljon, kuka antanut, seuranta) (liite 2).
- arvioi omalta osaltaan lapsen lääkehoidon vaikuttavuutta ja kertoo havainnoistaan huoltajalle.
- huolehtii retkille mukaan lapsen mahdollisen lääkityksen.
- vastaa lapsen lääkkeiden oikeasta ja turvallisesta säilyttämisestä.
- vastaa siitä, että koko yksikön henkilökunnalla on tiedossa ensihoitolääkkeitä tarvitseva lapsi ja missä ensihoitolääkkeitä annosteluohjeineen säilytetään.
- laatii kirjallisen lääkevirheilmoituksen (liite 4), jos lapsen lääkkeenannossa on tapahtunut virhe ja ilmoittaa asiasta huoltajalle sekä esimiehelle.

Lasten huoltaja

- vastaa ryhmän henkilöstön (myös varahoitopaikassa) riittävästä perehdyttämisestä lapsen lääkkeenantoon.
- kutsuu lasta hoitavan tahon perehdyttämään henkilöstöä.
- laatii lapsen lääkehoitosuunnitelman yhdessä lääkehoitoa toteuttavan henkilöstön ja lapsen hoidosta vastaavan lääkärin (tai muun terveydenhuollon henkilökunnan) kanssa.
- vastaa lapsen yksilöllisen lääkkeen toimittamisesta alkuperäispakkauksessa.
- vastaa ja huolehtii muutostilanteissa tiedon siirtämisestä eri toimijoiden välillä.

2.1 Lääkehoidon toteuttajat varhaiskasvatuksessa ja lääkehoitolupa

Varhaiskasvatuksessa ei työskentele varsinaisesti lääkehoidon ammattilaista vaan henkilökunta on saanut luvan lääkehoidollisiin toimenpiteisiin (ainoastaan lähihoitajan ja lastenhoitajan tutkinnon suorittaneella työntekijällä on terveydenhuollon koulutus).

Lähihoitajat ja lastenhoitajat: Varhaiskasvatuksessa lääkehoidosta vastaa ja lääkehoitoa toteuttaa ensisijaisesti siihen koulutettu nimikesuojattu terveydenhuollon ammattihenkilöstö. Lähihoitajat ja lastenhoitajat ovat saaneet ammatillisessa koulutuksessaan valmiudet lääkkeiden jakamiseen potilaskohtaisiksi annoksiksi ja luonnollista tietä annettavan lääkehoidon toteuttamiseen. Lähihoitajakoulutus antaa valmiudet myös injektioiden antamiseen ihon alle ja lihakseen.

Lääkehoitoon osallistuvien nimikesuojattujen terveydenhuollon ammattihenkilöiden tulee varmistaa lääkehoidon osaaminen 5 vuoden välein suorittamalla lääkehoidon osaamisen perusteet (LOP) teoriaosuus LOVE-koulutusohjelman mukaisesti.

Sosionomit (AMK) ja päivähoitajat, jotka ovat koulutuksessaan saaneet lääkehoidon koulutusta, voivat antaa luonnollista tietä annettavat valmiiksi jaetut lääkkeet ja lisäkoulutuksen jälkeen ihonalaiset injektiot, esimerkiksi tarvittavan insuliinin.

Muu varhaiskasvatuksen henkilöstö (lastentarhanopettajat, päivähoiton avustajat, perhepäivähoitajat, ryhmäperhepäivähoitajat): Lääkehoitoon kouluttamattomien henkilöiden osaaminen varmistetaan lapsi-, lääke- ja tilannekohtaisesti. Riittävän lisäkoulutuksen, osaamisen varmistamisen ja kirjallisen luvan jälkeen muu varhaiskasvatuksen henkilöstö voi antaa hoitopäivän aikana lapselle luonnollista tietä annettavat valmiiksi jaetut lääkkeet sekä ihonalaiset injektiot.

Jokaisen aikuisen on velvollisuus auttaa parhaan kykynsä mukaan, jos lapselle varhaiskasvatuksessa tulee hätätilanne kuten epilepsiakohtaus, insuliinishokki tai vakava allerginen reaktio.

Lääkehoitolupa

Kun henkilökunta on saanut huoltajilta tai alan asiantuntijalta riittävän perehdytyksen lapselle annettavaan lääkehoitoon, voi varhaiskasvatuksen alue-esimies allekirjoittaa ja hyväksyä työntekijän luvan lääkkeen antamiseen. Luvat säilytetään yksikössä lasten papereiden ohessa arkistointiohjeiden mukaisesti.

Lupa on aina lapsikohtainen ja myönnetään siihen tarkoitettulla lomakepohjalla. Liite 3. Lääkehoitolupa.

Terveysalalle kouluttamattomalla työntekijällä ei ole velvoitetta lääkehoidon toteuttamiseen mutta ensiavun antamisesta ei kukaan voi kieltäytyä.

4. Toteutettava lääkehoito

Varhaiskasvatuksessa annettava lääkehoito on joko välitöntä hoitoa vaativaa lääkitystä tai pitkäaikaissairauteen liittyvää lääkehoitoa. Lääkehoitoa annetaan lapselle laadittavan yksilöllisen lääkehoitosuunnitelman (liite 1) mukaan seuraavissa tapauksissa:

1. Välitöntä hoitoa vaativat

- ensiapulääkitys anafylaktisessa reaktiossa (äkillinen, allerginen, shokkityyppinen reaktio)
- ensiapulääkitys epileptikohtauksessa
- astmalapsen avaava lääke astmakohtauksissa
- ensiapulääkitys insuliinishokissa
- kuumekouristuksen hoito

Lapsen äkillisessä sairauskohtauksessa/sairastumisessa lapselle voidaan antaa kuume- ja särkylääkitys (esim. kuumekouristus) ennalta tehdyn suunnitelman ja sopimuksen mukaisesti. Päivähoidosta otetaan aina yhteys lapsen vanhempiin välittömästi.

2. Pitkäaikaissairauden ylläpitohoito

- diabetes
- astma
- epilepsia
- allergiat
- tai muu pitkäaikaissairaus

3. Sairaus, jonka lääkehoidon vaikutuksia on seurattava

Luontaistuotteita, homeopaattisia tuotteita, apteekkien itsehoitovalmisteita ja muita vapaakauppatuotteita tms. ei päivähoidossa lapselle hoitopäivän aikana anneta.

Myös lapsen kokonaisvaltainen rasvaaminen päivähoitopäivän aikana tapahtuu ainoastaan lääkärin määräyksellä.

Vuorohoidossa voidaan lisäksi antaa lapsen pitkäaikaissairauden (esim. astma) vaatimaa ylläpitolääkitystä tai kuuriluonteista lääkitystä (esim. antibioottihoito) tai äkillisesti sairastuneiden lasten kuume- ja särkylääkitystä ennalta tehdyn suunnitelman ja sopimusten mukaisesti, mikäli lapsen lääkehoitoa ei pitkän hoitojakson vuoksi saada muutoin järjestettyä.

5. Lääkkeiden säilytys

Lasten tarvitsemat lääkkeet säilytetään lääkkeen säilytysohjeen mukaisesti oikeassa lämpötilassa ja lasten ulottumattomissa, erikseen merkityssä lukollisessa kaapissa. Jokaisessa lääkepakkauksessa tulee olla lapsen nimi ja annosteluohje. Jääkaapissa säilytettävät lääkkeet säilytetään suljettavassa rasiassa, erillään ruokatarvikkeista. Huoltajat antavat lääkkeet ryhmän henkilöstölle henkilökohtaisesti. Merkintä lääkkeen vastaanottamisesta kirjataan lapsen lääkehoitosuunnitelmaan.

Ensiapukaapissa säilytetään ensiapuvälineitä, ei lääkkeitä jodia lukuun ottamatta. Joditabletit on tarkoitettu odottamattomien säteilyonnettomuuksien varalle. Käytössä ja annostuksessa on noudatettava tilanteen mukaisia viranomaisen ohjeita.

Kaapissa ei säilytetä henkilökunnan käyttöä varten tarkoitettuja särkylääkkeitä, vaan niistä tulee jokaisen huolehtia itse. Myös niiden säilytyksessä on huomioitavaa, että ne ovat lukkojen takana lasten ulottumattomissa.

Ensiapukaappi on sijoitettava siten, etteivät lapset pääse siihen käsiksi.

6. Lääkehoidon virhetilanteiden kirjaaminen ja arviointi

Lääkehoidon poikkeamia voi syntyä, jos lapselle on annettu liikaa / liian vähän lääkettä, lääkkeen antaminen on unohtunut, lapsen epäillään oksentaneen lääke pois tai lääke on annettu väärälle lapselle. Lääkkeenannon poikkeamatilanteen vaikutus lapseen arvioidaan välittömästi, tarvittaessa arviointiin pyydetään konsultaatiota terveyskeskuksen päivystyksestä. Ensisijaisesti on tärkeää turvata lapselle lääkepoikkeamasta mahdollisesti aiheutunut tarvittava ensiapu tai hoito.

Heti sen jälkeen tapahtuneesta poikkeamasta kerrotaan lapsen huoltajille ja vielä samana päivänä lääkepoikkeamasta ilmoitetaan yksikön esimiehelle. Sitten lääkepoikkeama kirjataan siihen tarkoitettulle lomakkeelle (liite 5). Lääkehoidon poikkeamatilanteen kirjaamisen aloittaa se henkilö, joka ensinnä havaitsee poikkeaman tapahtuneen.

Lääkehoidon poikkeamatilanne käsitellään yksikössä yksikön johtajan harkinnan mukaisella tavalla ja lähetetään tiedoksi varhaiskasvatusjohtajalle. Varhaiskasvatusjohtaja käsittelee tapahtuneesta poikkeamasta annetun selvityksen yhdessä perusterveydenhuollon asiantuntijan (LLKY:n hoitotyönjohtaja) kanssa ja he päättävät mahdollisista jatkotoimenpiteistä. Jokainen poikkeamatilanne lääkehoidossa käsitellään tapauskohtaisesti.

Asiat, joihin tulee kiinnittää erityistä huomiota:

- lääkkeiden oikea säilytys
- lääkkeiden oikea annostelu
- lääkkeiden nimet (mikä lääke, mikä vahvuus, kenelle tarkoitettu, missä säilytys, lääkkeen antoreitti)
- lääkkeiden antaminen oikeaan ajankohtaan

7. DOKUMENTOINTI JA TIEDONKULKU

Päivittäinen yhteistyö vanhempien kanssa toteutuu lapsen tuonti- ja hakutilanteissa. Lapsen kasvamista, kehittymistä ja oppimista seurataan vuosittain lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa. Tällöin myös lapsen terveydentilaan liittyvät asiat kirjataan ylös. Mikäli lapsen lääkehoito ja tilanne muuttuu, varataan vanhempien kanssa keskusteluun aikaa välittömästi.

Lähteet:

Turvallinen lääkehoito, STM oppaita 2005:32
Päivähoidon turvallisuussuunnittelu, STM ja Stakes. Oppaita 2008:71
Pitkäaikaissairaiden lasten lääkehoidon turvallinen toteuttaminen lasten päivähoidossa, STM, Kuntainfo 5/2012

Liitteet:

1. Lapsikohtainen lääkehoitosuunnitelma
2. Lääkkeen seurantalomake
3. Lapsikohtainen lääkehoitolupa
4. Diabetesta sairastavan lapsen suunnitelmalomake
5. Virheilmoitus